

Curs Testul Omului ("Desenează o persoană")

I. Natura testului

- Desenul este mijlocul prin care pot fi exprimate diferite conținuturi ale personalității subiectului care poate da comunica unor stări și trăiri afective altfel greu de verbalizat.
- Inițial, F. Goodenough utilizase tehnica desenului unei persoane **pentru a evalua dezvoltarea inteligenței la copii. Principiul acestei tehnici era că, odată cu vârsta, se maturizează și nivelul expresiv grafic al copiilor**; copiii cu deficiențe intelectuale se vor menține din punct de vedere grafic la un nivel situat sub vârsta lor cronologică.
- 1949 – Karen Machover este utilizat ca tehnică proiectivă
- În accepțiunea lui de tehnică proiectivă, Testul Omului pleacă de la principiul că **în desenul unei siluete umane subiecții își proiectează modul în care se percep pe ei înșiși, cu problemele sau conflictele specifice care țin de imaginea de sine** (Urban, 1967).

II. Aplicarea

Instructajul este următorul: "Desenați o persoană ". După ce subiectul a terminat, i se spune: "Întoarceți pagina și desenați acum o persoană de sex opus primei persoane desenate".

3. Interpretarea

Criterii generale

Impresie de ansamblu: Iată o serie de întrebări care ne pot ajuta să discriminăm unele caracteristici ale personajului desenat: este schematic sau complex? mare sau mic? armonios, nearmonios? ce exprimă figura sau postura lui? este tânăr sau bătrân? este desenat în mod realist sau conține elemente bizare, absurde? ce diferențe și asemănări există între desenele celor două sexe? ce elemente ale siluetei a căutat autorul să pună în evidență? ce elemente sunt omise, tratate superficial? cine a fost desenat primul: bărbatul sau femeia?

Răspunsul la aceste întrebări ne poate oferi chiar de la început unele informații despre imaginea de sine, despre rolurile cu care se identifică individul, despre starea lui de spirit, despre atitudinea față de sexul opus sau despre maturitatea lui cognitivă.

Aspectul de ansamblu al siluetei este foarte relevant și este cel mai bine ca impresia holistă asupra desenului să ghideze interpretarea "atomistă" a elementelor corporale luate separat. Iată câteva criterii pe care Urban (1967) le prezintă în catalogul său interpretativ:

1. **poziția sau atitudinea persoanei desenate:** de exemplu, siluetele desenate în mișcare, executând o anumită acțiune, sugerează **o fire dinamică, activă**. Siluetele desenate cu picioarele depărtate și cu mâinile ridicate sugerează asertivitate și dorința de afirmare socială. Cele înclinate indică un dezechilibru emoțional sau un sentiment de fragilitate. Uneori, persoana este desenată din profil sau din spate. Acest lucru poate exprima o dorință de evaziune sau de disimulare a subiectului.
2. **diferențele flagrante de mărime a personajului masculin față de cel feminin sau valorizarea diferită a siluetei masculine față de cea feminină:** valorizarea este pusă în evidență de detaliile grafice ale siluetei desenate. De exemplu, dacă un subiect desenează persoana de același sex cu lux de amănunte, iar persoana de sex opus în mod superficial, acest lucru denotă tendințe narcisice și o lipsă de interes sau ostilitate față de celălalt sex.

3. **expectanțele de rol sexual:** ne referim aici la caracteristicile sexuale ale desenului reprezentând o persoană de același sex cu subiectul. În mod normal, desenele trebuie să conțină astfel de elemente, acest lucru sugerând o identificare normală cu propriul rol sexual. De exemplu, fetele desenează în general siluete feminine cu părul lung, cu o vestimentație specific feminină, sunt atente la detalierea capului și feței (în special a buzelor, ochilor și a părului), eventual împodobesc silueta feminină în mod discret cu diverse elemente decorative (bijuterii, cercei). Băieții imprimă în general în desenele lor elemente care țin de masculinitate, cum ar fi masivitatea siluetei, părul scurt, eventual barbă, îmbrăcăminte masculină, brațe și picioare solide. Așadar, aceste semne sunt normale, important este atunci când se inversează, lipsesc sau, dimpotrivă, sunt exagerate.

4. **accentuarea, exagerarea, îngroșarea, hașurarea excesivă sau multiplicarea unor elemente ale desenului:** aceasta sugerează importanța pe care subiectul o acordă elementului respectiv în viața sa. De exemplu, așa cum vom vedea, accentuarea detaliilor sexuale (sânii, coapsele, buzele, părul) indică dorințe erotice intense sau **tendința de exhibiționism sexual**. Uneori, hașurarea excesivă poate sugera tocmai nevoia de a **ascunde sau camufla** anumite aspecte conflictuale sau iritante din imaginea de sine. De exemplu, în desenele unor femei se poate observa tendința de a ascunde pudic zona picioarelor figurii feminine prin desenarea unei rochii lungi, hașurate excesiv.

5. **omiterea nejustificată sau tratarea superficială a unor elemente:** sugerează conflicte în zona respectiva sau lipsă de implicare în sarcină, evaziune. Dacă întreaga figură desenată pare schematică (uneori conturată doar din câteva linii caricaturale), înseamnă că subiectul a evitat să se implice în sarcină.

6. **semne de bizarerie sau de irealism grafic:** sugerează **conflicte interioare puternice, o atitudine ludică, batjocoritoare sau pierderea simțului realității**. Ca o regulă, cu cât personalitatea subiectului este mai deteriorată sau mai marcată de conflicte și Eul său este mai primitiv, cu atât se constată mai des astfel de semne în desenul omului. Alte exemple: transparente neplauzibile (organe interne vizibile ca la radiografie), membre lipsă sau amputate, siluete hidoase sau deformatate, "bestializarea" figurii (atribuirea de părți coporale animale, cum ar fi gheare, colți, blană etc.), siluete colțuroase și fără o unitate corporală (componentele par alipite și nu alcătuind un tot organic).

7. **elemente distinctive, atipice, individuale** (în comparație cu vârsta, sexul sau nivelul educațional al subiectului) sunt foarte relevante pentru că ele constituie o amprentă fundamentală a persoanei, care dezvăluie ceva din lumea ei interioară.

De exemplu: dacă un bărbat desenează la început o siluetă masculină impozantă (acoperă toată pagina) și agresivă (un cow-boy cu o pușcă în mână), iar apoi o siluetă feminină de dimensiuni reduse și tratată neglijent din punct de vedere grafic, este clar că subiectul are un set negativ sau devalorizant față de sexul feminin, încercând mai degrabă să se identifice excesiv cu rolul masculin agresiv și dominator.

Pentru ca interpretul să-și poată confirma intuițiile sale despre desen, este bine să-l întrebe pe subiect câteva lucruri despre persoanele desenate. "Ce-ți exprimă persoana?" sau "Ce fel de om este?" Adesea obținem din această anchetă și date proiective importante despre starea de spirit a autorului sau despre problemele care îl frământă.

II. Analiza formală

Al doilea aspect al interpretării îl constituie analiza formală, care include analiza **trăsăturilor grafice și a spațiului grafic**. După Urban (1967)

- **liniile zimțate** exprimă **agresivitate**; același lucru îl sugerează și tendința de a contura unele detaliile corporale (cum a fi degetele) prin **linii ascuțite**.
- Liniile **întrerupte** sugerează nesiguranță sau **anxietate**,
- iar cele **moi, abia schițate, lipsă de energie**.

Analiza **spațiului grafic** se referă la plasarea în pagină și la mărimea desenului.

- Astfel, persoanele desenate în **zona superioară a paginii** pot sugera fie că individul se simte **fără o bază solidă de ancorare în realitate**, fie **nevoia de putere sau de realizare**.
- Când desenul este executat în josul paginii, aceasta sugerează că individul se simte **nesigur și neadaptat**.
- Ocuparea preferențială a spațiului din **stânga** indică retragerea în trecut, replierea spre sine, poziția pasivă de spectator.
- Dacă desenul este plasat clar pe partea **dreaptă** a paginii, înseamnă o orientare spre **lume sau spre viitor**.

În fine, **desenele mari**, care acoperă aproape toată pagina, sugerează **megalomanie, centrare pe sine sau entuziasm**.

Siluețele mici implică sentimente de **insignifianță sau de inadecvare**.

3. Analiza de conținut

aspecte suplimentare care participă la expresivitatea siluetei umane și pot trăda anumite tendințe ale subiectului.

- **siluetele înclinate** - sugerează **dezechilibru afectiv și instabilitate**.
- Siluetele desenate **din profil sau din spate** pot indica **nevoia de a se ascunde sau disimulare**.
- Persoanele desenate **în mișcare** (de exemplu, dansând) sugerează o **atitudine activă**.
- **Dorința de afirmare** poate fi indicată de o siluetă desenată cu picioarele depărtate și **brațele ridicate**.

Analiza zonelor corporale.

Înțelegerea semnificației proiective a acestora se bazează pe funcțiile biologice sau sociale pe care ele le îndeplinesc în realitate.

1. **Capul** este sediul gândurilor, al emoțiilor, al concepției despre sine și lume, ca și al controlului organismului. El este sediul conștiinței și dirijează adaptarea individului în mediul fizic și social. În același timp, fața este principalul element al expresivității emoționale și joacă un rol esențial în recunoașterea atitudinii sau a dispoziției celuilalt.

- Subiecții evazivi, rezistenți la testare, cei cu deficiențe mentale dar și cei deprimați, se limitează adesea doar la conturul feței, fără o detaliere a componentelor ei (ochii, gura, nasul, urechile etc.).

1. **Capul desenat mare** față de restul corpului poate implica o **valorizare a funcțiilor cerebrale, deci o atenție mare acordată proceselor mentale sau controlului emoțional**. Uneori însă, mărimea exagerată a capului poate sugera **migrene sau cefalee**. În fine, copiii desenează un cap de proporții mai mari, ceea ce nu reflectă decât o traducere realistă a schemei lor corporale.

- **capul mic** poate indica dorința subiectului de a nega controlul asupra impulsurilor lui. Această trăsătură apare, după Urban, la obsesionalii chinuiți de inhibițiile lor afective.

2. **Gura** este organul de asimilare a hranei, dar și - din punct de vedere simbolic- a experiențelor afective. Psihanaliza a scos clar în evidență importanța stadiului oral în dezvoltarea psiho-sexuală a copilului și a relevat astfel o serie de semnificații simbolice ale gurii. Ea este organul prin care sugii laptele matern și stabilești astfel prima legătură de atașament cu lumea. De asemenea, la copilul mic gura este un element esențial prin care cunoaște și tatonează realitatea. Gura participă la exprimarea emoțiilor și are în același timp o semnificație erotică particulară (vezi studiile de etologie umană despre înroșirea sau accentuarea buzelor ca semnal al disponibilității erotice). În fine, agresivitatea se poate exprima ușor prin gură: sadismul oral (mușcătura sau ironia "mușcătoare").

- **Gura desenată deschisă**, ca o concavitate, sugerează o **atitudine pasiv-receptivă** a subiectului, dependență orală. Ea exprimă astfel o **dorință intensă și infantilă** de a primi necondiționat suport emoțional, așa cum copilul așteaptă să fie hrănit de mamă.

- Dacă este prevăzută cu **dinți**, gura deschisă sugerează o atitudine **rapace, devoratoare și revendicativă**: dorința de a se bucura aici și acum de plăcerile vieții, incapacitatea de a tolera frustrarea, foamea de experiențe noi, dorința de a devora lumea într-un raptus consumator.

- Gura **strâmbată într-un rictus sau cu colțurile în jos** exprimă **dezgust sau depresie**, dezamăgire față de lume. Desenată cu **colțurile în sus**, ea implică ideea de mască, de zâmbet convențional, exprimând astfel un anumit **conformism social**.

- Accentul pus pe **buze implică senzualitate sau erotism**. **Prezența dinților** în desen implică în schimb **agresivitate sau ostilitate revendicativă**. Uneori, în gură apare o **țigară sau o pipă** (simboluri falice), care scoate în evidență dorința de afișare a masculinității.

3. **Ochii** reprezintă și ei un alt element-cheie al figurii ("ferestrele sufletului") care asigură expresivitatea feței, dar și **funcția de receptor al informațiilor din lume**.

Dacă sunt desenați **mici**, indică **închiderea față de lume**.

Dacă sunt desenați **mari, cu gene fine** și cu o expresivitate erotică evidentă, sugerează dorința de **afișare a feminității** sau a erotismului la nivel social. Acest mod de a desena apare mai frecvent la fete și la femei.

Ochii **goi** pot sugera imaturitate afectivă sau blocaj emoțional.

4. **Părul** este atât un element decorativ (mai ales la femei), dar și un reziduu al blâniei, ceea ce face ca el să fie asociat imediat cu **partea animalică** a omului, **legată de instincte** (sexuale sau agresive).

Desenat foarte **abundent, înnegrit sau foarte hașurat și adesea în dezordine, el indică preocupări sexuale și anxietate** vizavi de acest aspect. Uneori, poate indica și agresivitate necontrolată. Dimpotrivă, o **coafură elaborată, îngrijită și cochetă** apare mai ales în desenele fetelor și femeilor și sugerează dorința de a plăcea și de a-și exprima feminitatea. Aceeași semnificație o are și prezența sprâncenelor desenate fin, îngrijit.

Pilozitatea facială sugerează, analog, dorința subiectului de a-și scoate în evidență **masculinitatea sau maturitatea**, ceea ce indică posibile sentimente de slăbiciune sau nesiguranță în această zonă.

5. **Urechile** reprezintă un element grafic a cărui **omitere din desen nu este semnificativă**. Adesea ele sunt mascate de păr sau pur și simplu sunt considerate de autor o componentă fără prea mare relevanță și nu sunt desenate. Ele sunt importante în analiză atunci când **apar accentuate** (desenate mari sau scoase în evidență în alt mod). Semnificația lor este dată de

funcția urechii privind orientarea în mediu, mai ales în condiții de pericol. Astfel, ele pot sugera o **stare hiper-vigilentă, de suspiciune față de ceilalți sau sensibilitate la critici**.

6. **Nasul** este în mod tradițional un simbol falic, dar este legat și de expresia unor afecte, cum ar fi furia ("nări fremătând").

Desenat mare sau ascuțit, el sugerează dorința de afișare a masculinității, de dominare sau de agresivitate.

Nasul turtit este semnul unei traume sau al unei agresiuni suportate de subiect. Fetele desenează în general **nasul mic**, el participând astfel la exprimarea de ansamblu a feminității.

8. **bărbia** reprezintă un indicator social al **fermității sau al pasivității, dar și al sensibilității**. Desenată **colțuroasă** sau **pătrată** sugerează **forță și fermitate, uneori încăpățănare**. Bărbia mică, ovală, desenată fin indică **feminitate sau slăbiciune**.

II. **Gâtul** face legătura dintre centrul de control (capul) și restul corpului (care constituie atât partea executivă, cât și sediul impulsurilor vitale). Așadar, el are la nivel simbolic o funcție de canal de comunicare între minte și corp, altfel spus: între gândire și emoții, între planificare și execuție, între inconștient și conștiință. Orice **strangulare vizibilă în desen** la nivelul gâtului (guler, cravată, colier) sugerează deci **un control sau, la limită, o blocare a impulsurilor cerebrale**. Acest lucru se traduce prin **inhibiții afective sau printr-un control atent al exprimării emoțiilor**. De asemenea, **senzația de scindare între latura cerebrală și cea emoțională** se poate evidenția și prin desenarea unui gât lung.

III. **Trunchiul** reprezintă zona organelor vitale, deci a impulsurilor vitale care sunt coordonate de creier și puse în act prin membre. În același timp, trunchiul este și o expresie a **forței și stabilității persoanei**. Desenat masiv, el indică astfel dorința de forță, de masculinitate, în timp ce un trunchi subțire sau fragil sugerează sentimente de slăbiciune sau inferioritate. De asemenea, tendința unor bărbați de a desena **mușchii trunchiului sau ai abdomenului** sugerează **preocupări narcisice** traduse la nivel corporal prin grija față de aspectul exterior.

1. **Umerii** se înscriu pe aceeași linie a forței și a masculinității.

Umerii mari, musculoși, indică dorința subiectului de a-și exprima **forța și autoritatea**, sugestie întărită și de eventuala prezență a unor accesorii care măresc volumul acestora sau îi fac să pară mai înalți (de exemplu, epoleți).

Umerii mici, fragili indică senzația de **neputință în a controla lumea și adesea sentimente de inferioritate**.

Umerii rigizi, pătrați implică rigiditate în exprimarea impulsurilor.

2. prezența grafică a unor **organe anatomice interne**, care dovedesc o lipsă de realism grafic, rezultat probabil al pierderii contactului cu realitatea sau al unor preocupări somatice intense. După Urban (1967), astfel de transparente neplauzibile apar la unii **schizofreni, dar și la persoanele care au suferit intervenții chirurgicale** sau au probleme somatice majore. În ultimul caz, organul desenat exprimă importanța pe care o are în imaginea corporală a subiectului.

3. **sânii** reprezintă un simbol al **maternității** (sursă a laptelui). Dacă sunt scoși în evidență, ei sugerează o **atitudine dependentă, receptiv-pasivă** (regresie orală). În desenele femeilor, sânii capătă însă și semnificația unui **caracter sexual secundar**, fiind un mod de exprimare a feminității adulte. Atunci când sunt scoși în evidență prin mărime sau vestimentație, ei indică dorințe erotice intense sau exhibiționism provocator.

4. **Abdomenul** ca atare este rareori desenată ca element distinct al siluetei. Ea este **locul unde ajung alimentele și, la nivel simbolic, locul unde stau copiii**. De aceea, ea este legată tot de **simbolismul oralității și al dependenței de mamă**.
- Dacă pântecul este bine conturată în desen (siluete pântecoase), accentul cade pe nevoia de ingestie orală, sugerând lăcomie, aviditate, concupiscentă.
 - Uneori, burta este scoasă în evidență la femeile care doresc să rămână însărcinate, dar și la cei care au probleme cu stomacul.
5. **Linia taliei** poate transmite unele informații legate de controlul impulsurilor. Ea **separă simbolic trunchiul propriu-zis de zona organelor genitale și astfel este asociată cu controlul impulsurilor sexuale**. Dacă este accentuată (prin apariția unui cordon, centură sau curea), ea sugerează o socializare a exprimării sexualității sau, la limită, o inhibiție a ei.

IV. **Brațele și mâinile** sunt o componentă instrumentală care **asigură manipularea obiectelor din mediu pentru satisfacerea trebuințelor organismului**. Ele reprezintă deci un servomecanism esențial pentru adaptarea la mediul fizic și social. Cu mâinile manipulăm, apucăm sau îndepărtăm obiectele, cu ele ne exprimăm **dorința de contact afectiv, de susținere** ("cu brațele deschise") sau **de respingere și agresare a celuilalt**.

- **Atingerea senzuală a propriului corp sau a corpului** celuilalt se face prin mână. De aici și importanța pe care o acordă Freud simbolismului sexual al mâinii, vizavi de dorința de masturbare și de culpabilitatea aferentă. Gesturile de sfidare sau de ostilitate la adresa celorlalți se exprimă, de asemenea, prin mâini.
- **Absența brațelor din desen** sugerează deci un sentiment de amputare sau de retragere din lume. Acest semn implică o castrare simbolică a siluetei umane, datorată unui **sentiment de culpabilitate vizavi de sexualitate** (masturbare) sau de **depresie**.
- **Mâinile desenate la spate, ascunse**, sugerează dorința de a-și ascunde intențiile sau vinovăție.
- **hașurarea excesivă sau înnegrirea brațelor** indica vinovăție.
- De asemenea, **brațele subțiri, fragile** indică **sentimente de slăbiciune și lipsa încrederii** în propria capacitate de a manipula mediul.
- Pe de altă parte, **siluetele cu brațele larg deschise** sugerează nevoia de contact afectiv cu ceilalți sau dorința de putere.
- Brațele lungi indică ambiție și aceeași nevoie de dependență, care să compenseze **sentimentele de insuficiență** ale subiectului.
- **Omiterea mâinilor** din desen indică **sentimente de neadaptare, senzația de a fi neîndemânatic (eventual stângaci în plan interpersonal)**. O interpretare alternativă ar fi prezența unor **sentimente de culpabilitate legate de impulsurile sexuale sau agresive și teama de pedeapsă**. Același lucru îl indică și hașurarea intensă a mâinilor.
- **Degetele desenate ca niște gheare sau ascuțite** (ca niște spini) sugerează **agresivitate**. Cele care apar sub forma unor **petale sau a unui ciorchine** indică neîndemânare. **Pumnul strâns** trimite la ideea **de negativism sau agresivitate**.
- **Accentul pus pe încheietura mâinii** (eventual prin manșete sau alte elemente clare de demarcație) are aceeași semnificație **de inhibiție sau control al impulsurilor** pe care o au în general gulerile sau centurile la nivelul trunchiului.

V. **Picioarele** asigură deplasarea și echilibrul, deci **autonomia** persoanei.

- **Tendența de a desena picioare lungi și groase**, ca și laba piciorului mare sugerează deci dorința de independență.
- **Invers, picioarele subțiri, scurte, fragile sau "montate" în mod stângaci pe trunchi** indică nesiguranță sau lipsa autonomiei personale.

De asemenea, **siluetele desenate pe vârfuri** implică ideea de **ambitie sau de evadare a subiectului** dintr-un mediu perceput ca frustrant.

- Picioarele constituie în același timp, în special la femei, și un element corporal încărcat de semnificații sexuale. Acest lucru se observă de multe ori în desenele fetelor prin conturarea delicată a genunchilor sau prin liniile fine ale coapselor. Coapsele scoase în evidență prin hașurare sugerează deci preocupări sau conflicte legate de sexualitate.

VI. **Accesoriile** care însoțesc silueta desenată au o importanță specifică în interpretare, în funcție de tipul și de accentuarea lor. Astfel, cel mai important element accesoriu este **îmbrăcămintea**. Ea apare frecvent în desene și de aceea mai curând absența ei trebuie privită ca un semn atipic în desenul omului. Îmbrăcămintea are o funcție socială specifică, adesea ea caracterizează persoana în ochii celorlalți și reprezintă deci un **semn al statusului social și al identificării cu rolurile caracteristice pe care și le asumă individul**. În același timp, hainele protejează dar și expun corpul privirii celorlalți.

1. **Șapca sau pălăria** reprezintă un simbol al **masculinității sau al rangului social**. Atunci când apar în desen, ele indică nevoia de afirmare a poziției sociale sau a virilității. După Urban (1967), pălăria, deoarece acoperă părul (asociat cu impulsurile sexuale), poate trimite și la **dorința de camuflare a sexualității**.
2. **Cravata**, plasată în zona gâtului, poate sugera controlul exprimării impulsurilor, dar în același timp este și un simbol falic, apărând mai des la bărbați. Când apare la femei, ea poate sugera dorința de identificare cu rolul masculin.
3. **Nasturii** sunt un element asociat cu **dependența motrică de mamă**, care trebuie să-l descheie pe copil la haine înainte ca acesta să dobândească deprinderile aferente. De aceea, dacă apar **accentuați în desen, ei sugerează regresia la rolul de copil dependent** de un personaj surrogat matern.
4. **cordonul, cureaua sau centura, ca și gulerul sau alte elemente "constrictive"** simbolizează **controlul sau inhibiția manifestărilor instinctuale**. Severitatea acestui control este dată de accentul pe care autorul îl pune în desen pe aceste accesorii.
5. **Mănușile** apar rareori în desene și sugerează **ascunderea sau reprimarea impulsurilor agresive**.
6. **Buzunarele** multiple sau scoase în evidență reprezintă niște **"marsupii" miniaturale, sugerând deci o revendicare orală a afecțiunii**.
7. **Bijuteriile** sau alte elemente pur decorative apar mai des în desenele femeilor și reprezintă **un mod acceptat social de a-și expune feminitatea** sau a-și pune în valoare corpul. Această tendință narcisică este cu atât mai puternică cu cât numărul sau mărimea grafică a acestor podoabe este mai mare.
8. Ocazional, unele elemente masculine, cum ar fi **armele, bâtele, trabucul sau țigara** apar în desenele bărbaților cu tendințe agresive sau dominatoare și care încearcă să compenseze sentimentele lor de slăbiciune sau de incertitudine vizavi de rolul lor sexual.

Utilitatea Testului Omului.

Avantajele acestei tehnici sunt similare altor tehnici de expresie grafică: **rapiditatea aplicării și faptul că poate fi utilizată pe grupuri de subiecți defavorizați cultural**. Principalul dezavantaj îl constă în **insuficiența ei validare prin studii specifice**.

De aceea, este foarte recomandat ca ea să fie folosită într-o baterie de testare și nu ca unică probă de investigare a personalității.